

MARIA LENARTOWICZ
(1925-2021)

18 grudnia 2021 r. zmarła Pani Maria Lenartowicz, starszy kustosz dyplomowany, Członek Honorowy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Odeszła tak jak żyła, bez rozgłosu. Informacja o Jej śmierci dotarła do SBP dopiero w lutym 2022 r. W historii polskiego bibliotekarstwa zapisała się na trwałe jako autorka wydanych w Wydawnictwie SBP *Przepisów katalogowania. Cz. 1. Opis bibliograficzny książki* (1983 i 2. wyd 1986), ale przede wszystkim jako niekwestionowany ekspert z zakresu zasad katalogowania i norm obejmujących całość zagadnień opisu bibliograficznego. Była autorką lub współautorką ponad 60 prac (książek, artykułów, recenzji), głównie dotyczących zasad opisywania różnego typu dokumentów, redagowała lub współredagowała ok. 20 publikacji.

Urodziła się w Warszawie 29 maja 1925 r. W 1936 r. ukończyła szkołę powszechną, a w 1942 r. Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Emilii Plater Nr 13, w którym nauka od wybuchu wojny w większości odbywała się na tajnych kompletach, w takim też trybie w 1942 r. zdała maturę. Zainteresowana przedmiotami ścisłymi myślała o architekturze. Przez rok uczęszczała do Żeńskiego Liceum Architektury im. Stanisława Noakowskiego, a następnie na Wydział Architektury podejmując naukę w Szkole Rysunku Technicznego im. Inż. Jagodzińskiego, w działającej w ramach tajnej Politechniki Warszawskiej.

W czasie powstania warszawskiego działała w Wojskowej Służbie Kobiet Pułku „Baszta”, gdzie w stopniu strzelca służyła m.in. jako sanitariuszka i łączniczka, wykonując najróżniejsze potrzebne zadania. Od 1934 r. należała do Warszawskiej

Drużyny Żeńskiej nr 52, a następnie w gimnazjum, od 1936 r. do przyszłolnej Warszawskiej Drużyny Harcerki nr 15 im. Tomasza Zana, w której w czasie okupacji od października 1939 r. była zastępową, a od grudnia 1941 r. drużynową. Drużyna ta już od października 1939 r. podjęła służbę pomocniczą w okupowanej Warszawie.

Brała udział w powstaniu warszawskim na Mokotowie w oddziale Wojskowej Służby Kobiecej, stacjonującym na rogu ul. Goszczyńskiego i Krasickiego, a po zburzeniu tej willi (została tam zasypana), na ul. Wiktorskiej. Służba w czasie powstania warszawskiego była naturalną kontynuacją działalności harcerskiej. Wyszła z Mokotowa 27 września 1944 r. wraz z ludnością cywilną i przez baraki na polu wyścigów konnych przeszła do Pruszkowa, skąd udało się Jej po trzech dniach wydostać i połączyć z rodziną w Grodzisku. 26 września 1996 r. za blisko 5-letnią służbę w Szarych Szeregach otrzymała uprawnienia kombatanta. W 2001 r. została mianowana na stopień podporucznika, a w 2003 r. – porucznika.

W 1945 r. rozpoczęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, po roku kontynuowała je na Uniwersytecie Łódzkim, uzyskując w 1952 r. magisterium z filozofii w zakresie filologii polskiej. Od roku akademickiego 1947/48 uczęszczała na wykłady i zdawała wymagane egzaminy w katedrze bibliotekoznawstwa UŁ i na podstawie pracy *Jan Daniel Hoffmann jako historyk drukarstwa polskiego*, pisanej pod kierunkiem prof. Jana Muszkowskiego, uzyskała magisterium z bibliotekoznawstwa.

Zgodnie z uzyskanym wykształceniem pracowała jako bibliotekarka: w Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy (1952-1955 i 1970-1972), w Bibliotece Narodowej (1955-1970) i w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Warszawie (1972-1992). W grudniu 1992 r. przeszła na emeryturę. W 1970 r. nie powiodły się plany utworzenia dla Niej samodzielnego stanowiska ds. opracowania nowych przepisów katalogowania w Bibliotece Narodowej i to zapewne był powód jej powrotu na krótko do Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy. Dopiero w sierpniu 1972 r., staraniem Departamentu Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek MKiSz, po przejściu do Biblioteki PAN w Warszawie podjęła pracę nad nowymi przepisami katalogowania, zakończoną ich publikacją w 1983 r.

Prowadziła działalność dydaktyczną z zakresu bibliotekarstwa i bibliografii. Od stycznia 1955 do czerwca 1956 r. uczyła bibliografii w Państwowym Liceum Bibliotekarskim w Warszawie oraz w 1955 r. była członkiem Komisji Egzaminacyjnej po Państwowym Kursie Bibliotekarskim.

Pracowała społecznie w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich, gdzie od 1956 r. była przewodniczącą Sekcji Bibliograficznej ZO Stołecznego, a w latach 1957-1963 przewodniczącą tej sekcji przy Zarządzie Głównym. Od 1958 r. była sekretarzem Komisji Bibliograficznej Narodowej przy ZG SBP. W latach 1961-1962 pełniła funkcję sekretarza Zespołu ds. Katalogowania Alfabetycznego przy Sekcji Bibliotek i Czytelnictwa Rady Kultury i Sztuki, a od 1963 r. członkiem odpowiedniej Komisji przy Zarządzie Głównym SBP.

Przez cały okres działalności zawodowej była członkiem dwóch Komisji Normalizacyjnych: działającej w Instytucie Bibliograficznym Biblioteki Narodowej oraz działającej w Instytucie Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej. Od 1994 do 2013 r. była przedstawicielką SBP w Komitecie technicznym PKN nr 242 ds. Informacji i Dokumentacji.

W latach 1969-1977 uczestniczyła w pięciu zagranicznych konferencjach międzynarodowych poświęconych zasadom opisywania książek oraz wydawnictw ciągłych.

Przez 30 lat, od 1974 r. uczestniczyła w pracach redakcyjnych „Przeglądu Bibliotecznego”, w latach 1975-1978 jako sekretarz redakcji, 1979-1987 jako członek komitetu redakcyjnego i rady redakcyjnej, 1988-2003 jako zastępca redaktora naczelnego, a w 2004, po przejęciu PB przez SBP przez rok jako redaktor naczelny tego kwartalnika.

Od stycznia 2005 r. dołączyła do Zespołu Historyczno-Pamiętnikarskiego wchodząc do Kolegium Redakcyjnego serii SBP „Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych”. Redagowała t. 10, tej serii, współredagowała t. 11 i 12, wspierała redagowanie t.14-16. Jeszcze w 2020 r. uczestniczyła w spotkaniach Kolegium Redakcyjnego, które odbywały się w jej mieszkaniu.

Przez blisko 15 lat, już od 1991 r. wspomagała jako ekspert i redaktor przygotowanie pierwszych publikacji związanych z opracowaniem materiałów metodycznych poprzedzających komputeryzowanie katalogu BUW i na początku jeszcze czterech dużych bibliotek akademickich (Jagiellońskiej, BUWr, Uniwersyteckiej w Gdańsku i Biblioteki Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie). Były to formaty „Foka”, początkowo w standardzie UNIMARC, a potem całe serie formatów i materiałów metodycznych, już w standardzie USMARC i MARC, wspomagających uruchomienie Centralnej Kartoteki Hasel Wzorcowych w 1993, a następnie w 2002 r. katalogu centralnego NUKAT. Do aktywnej współpracy z BUW zaprosiła Panią Marię Anna Paluszkiewicz. Tworzyły obie znakomicie współpracujący duet. Anna Paluszkiewicz, informatyczka, doskonale znała i rozumiała specyfikę pracy systemów bibliotecznych, ale też perfekcyjnie nauczyła się zasad katalogowania. Maria Lenartowicz, ekspert w zakresie zasad katalogowania i normalizacji, świetnie rozumiała i czuła reguły operowania danymi w systemach bibliotecznych. Było to godne podziwu i imponujące, ponieważ sama nigdy nie korzystała z komputera nawet w funkcji edytora tekstu. Pani Maria w naturalny sposób uczestniczyła w tych pracach, bądź jako współautor czy redaktor opracowań, bądź jako ekspert, m.in. w tak banalnych wydawałoby się, ale trudnych sprawach, jak terminologia służąca do opisywania nowych zjawisk w obszarze katalogowania, związanych z procesem komputeryzacji katalogów bibliotecznych. Gdy w ostatnim kwartale 1992 r. dołączyłam do Oddziału Automatyzacji BUW współpraca z Marią Lenartowicz stała się dla mnie czymś naturalnym i oczywistym. Towarzyszyła nam w najgorętszych naradach merytorycznych, warsztatach, szkoleniach, konferencjach, opracowywaniu i publikowaniu materiałów szkoleniowych przez kolejne 15 lat – gdy w 1993 r. w BUW utworzono (CKHW), a także w procesie projektowania katalogu centralnego NUKAT, jego wdrażania i wreszcie uruchomienia 5 lipca 2002 r. Gdy obchodziliśmy 5-lecie współkatalogowania w katalogu NUKAT, Pani Maria znalazła się w gronie honorowych patronów organizowanej wówczas w BUW (23-25 stycznia 2008 r.) uroczystej międzynarodowej konferencji. Moje kontakty z Panią Marią skupiały się na zagadnieniach związanych z promocją i upowszechnianiem zagadnień związanych komputeryzowaniem katalogów bibliotecznych. Zachęcała, wręcz przymuszała nas do pisania o tych sprawach. W 2004 r., gdy była redaktorem naczelnym „Przeglądu Bibliotecznego” ukazał się podwójny zeszyt PB dedykowany

zmarłej wówczas niespodziewanie Ani Paluszkiewicz, ale w całości poświęcony głównie zagadnieniom związanym z projektowaniem i prowadzeniem katalogu centralnego. Miałam przyjemność i zaszczyt redagować z Nią ten zeszyt, a także pisać teksty pod Jej redakcją. Miała niezwykłą umiejętność redagowania tekstów, a posługiwała się przy tym wyłącznie dobrze zaostrzonym ołówkiem i dobrą gumką.

Otrzymała Nagrodę Naukową im. Adama Łysakowskiego za: 1984 r. i w 1993 r., wspólnie z Anną Paluszkiewicz za lata 1996-2000 oraz w 1993 r. Godność Członka Honorowego SBP oraz wiele odznaczeń państwowych: w 1980 Złoty Krzyż Zasługi, w 1985 – Medal Komisji Edukacji Narodowej, w 1989 r. Kawalerski Order Odrodzenia Polski, w 1995 r. Krzyż Zasługi dla ZHP z Rozetą i Mieczami, w 2006 r. odznakę Zasłużony dla Warszawy, w 2007 r. srebrny medal Zasłużony Kulturze Gloria Artis, w 2014 Medal Pamiątkowy z okazji 70 rocznicy Powstania Warszawskiego. Wydaje się jednak, że najważniejszy dla niej był Krzyż Zasługi dla ZHP z Rozetą i Mieczami. Tylko ten wymieniła, gdy jako Sekretarz Generalny ZG SBP przygotowując w 2007 r. wniosek o przyznanie Jej medalu Gloria Artis, zadzwoniłam do Niej z prośbą o informację o posiadanych odznaczeniach.

Pani Maria nie miała zwyczaju opowiadać o sobie, niechętnie powracała do wojennych i powstańczych wspomnień, które wycisnęły głębokie, bolesne piętno w Jej psychice. Pamięć o powstaniu warszawskim obchodziła na swój sposób, uczestnicząc głównie w spotkaniach i uroczystościach pod pomnikiem Pułku „Baszta” w parku Dreszera. W środowisku bibliotekarskim była autorytetem w zakresie przepisów katalogowania, haseł i normalizacji. W działaniu była zdecydowana, precyzyjna, pracowita, skromna i życzliwa. Na rzecz bibliotekarstwa i środowiska bibliotekarskiego pracowała niemal 68 lat.

Maria Burchard

Tekst wpłynął do Redakcji 30 maja 2022 r.